

کلاس چند پایه برنامه ریزی پرمایه

نکاتی برای برنامه ریزی هفتگی در کلاس‌های چند پایه یکی از مهم‌ترین مهارت‌های آموزگار چند پایه، مهارت برنامه ریزی است. منظور از برنامه ریزی همان برنامه هفتگی است که با کلاس‌های تک پایه فرق دارد. در تهیه‌ی برنامه‌ی هفتگی کلاس‌های چند پایه، توجه به چند زمینه لازم است:

۱. فضای فیزیکی

فضای کلاس درس تأثیر بسزایی در تهیه‌ی برنامه‌ی هفتگی کلاس‌های چند پایه دارد. معلم باید متناسب با فضای کم یا زیاد کلاس درس، روش تدریس خود را انتخاب کند. در فضاهای بزرگ‌تر می‌توان فعالیت‌های بیشتری انجام داد. مثلاً تحرک دانش‌آموزان بیشتر می‌شود و در ساعاتی که باید به انجام آزمایش پرداخت یا دانش‌آموزان را گروه‌بندی کرد، بازده و یادگیری دانش‌آموزان افزایش می‌یابد. وجود فضای سبز در محیط آموزشگاه نیز در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان (به ویژه درس علوم) تأثیر زیادی دارد.

۲. امکانات و تجهیزات آموزشی

وسایلی فیزیکی هستند که توسط آن‌ها پیام آموزشی منتقل می‌شود. براساس این تعریف، یک متن ساده‌ی چاپ شده تا پیچیده‌ترین دستگاه‌ها، همه رسانه محسوب می‌شوند. در کلاس چند پایه‌ی شما چه امکاناتی وجود

دارد؟ از امکانات موجود بهترین استفاده را ببرید.

۳. تعداد دانش‌آموزان

هر چه تعداد دانش‌آموزان بیشتر باشد، راحت‌تر می‌توانیم آن‌ها را گروه‌بندی کنیم. تعداد بیشتر دانش‌آموزان در درس ورزش مؤثر است و فعالیت‌های متنوع و بیشتری را می‌طلبد.

۴. ارتباط عمودی و افقی درس‌ها

با توجه به ارتباط عمودی می‌توانیم مثلاً درس ریاضی سه پایه‌ی نزدیک به هم را در یک ساعت تدریس کنیم. برای این کار می‌توانیم با روش تلفیقی، مطالب را طوری بیان کنیم که به هر سه پایه تدریس شود. ارتباط افقی هر پایه می‌تواند پیش‌زمینه‌ای باشد برای پایه‌های بالاتر.

۵. موقعیت جغرافیایی

در مناطق سردسیر، به دلیل سرما و یخبندان

زیاد فصل زمستان، در پایان سال، کلاس‌ها دیرتر از مناطق گرمسیر تعطیل می‌شوند. اردوها و امتحانات و فعالیت‌های خارج از کلاس و جشن‌ها باید متناسب با وضعیت آب و هوا تنظیم شوند. در تأثیر موقعیت جغرافیایی بر یادگیری مثلاً دانش‌آموزان مناطق شمال کشور مطالب مربوط به آن منطقه و آب و هوا را راحت‌تر یاد می‌گیرند، زیرا در آن شرایط آب و هوایی زندگی می‌کنند. اما اگر بخواهیم مطالب مربوط به شمال کشور را به دانش‌آموزانی که در جنوب کشور زندگی می‌کنند تدریس کنیم زمان بیشتری لازم است.

۶. محتوای کتاب درسی

معلم کلاس چند پایه در هر جلسه دو تا پنج پایه را آموزش می‌دهد و هم‌زمان به کارهای اداری، آموزشی و پرورشی نیز رسیدگی می‌کند. هر کلاس تک پایه ۲۵ ساعت تدریس هفتگی دارد و کلاس چند پایه (مشکل از دو تا پنج یا شش پایه) نیز همین تعداد ساعت هفتگی را برای هر پایه دارد. تراکم درس‌ها و پایه‌ها موجب تنوع در نوع فعالیت‌های یاددهی - یادگیری می‌شود. زیرا سطح تنوع در کلاس‌های چند پایه مشکلی بزرگ در راه رسیدن به یادگیری دیده شده است.

۷. تفاوت‌های فردی

وقتی دانش‌آموزی را از لحاظ ویژگی‌هایی مثل قد، وزن، نمره‌ی درسی، دامنه‌ی توجه با میزان مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی با

دیگران مقایسه می‌کنیم، موضوع تفاوت‌های بین فردی مورد نظر ماست. توجه به تفاوت‌های بین فردی، به‌خصوص در سال‌های اول دبستان، اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد. معلم باید امکانات موجود را برای بهبود کیفیت آموزش و یادگیری به کار گیرد و با به کارگیری دانش‌آموزان فعال و توانمند به عنوان معلم یار یا جانشین، هم‌حس و وحدت و مسئولیت‌پذیری را در دانش‌آموزان ایجاد و تقویت کند و هم‌کارهای آموزشی خود را راحت‌تر پیش ببرد.

ساعت اول هر روز چه درسی قرار گیرد؟ چرا؟

در جلسه‌ی هم‌اندیشی با معلمان با تجربه‌ی کلاس‌های چندپایه، بیشتر آن‌ها ترجیح می‌دادند که ساعت اول روز، درس‌های ریاضی، علوم و بخوانیم و بنویسیم در برنامه‌ی هفتگی قرار گیرد. با وجود این بهتر است ساعت اولیه‌ی پایه‌ی مختلف درس‌های متفاوتی قرار داده شود.

انواع برنامه‌های هفتگی در کلاس‌های چندپایه

تعداد ساعاتی که برای هر درس در نظر گرفته می‌شود، با توجه به مصوبه‌ی شورای عالی آموزش و پرورش در نظر گرفته شده است.

با توجه به توصیفی شدن آموزش، می‌توان بیشتر به جنبه‌ی تفکر خلاق و ریسک‌پذیری برنامه‌ها فکر کرد و با توجه به وضعیت کلاسی و نوع پایه‌ها، برنامه‌های متنوع و

جذاب‌ی را برای یک هفته تدارک دید.

با توجه به تعداد پایه‌های هر کلاس، می‌توان معلم‌محور یا دانش‌آموز‌محور برنامه‌ریزی کرد. البته بهتر است به تدریج میزان برنامه‌های دانش‌آموز‌محور افزایش یابد تا دانش‌آموز محور و مرکز یادگیری باشد و معلم ناظر و راهنما.

دانش‌آموزان باید این قانون را یاد بگیرند که: «اول از دوستت بپرس، بعد از معلم».

وجود برنامه‌های مشارکتی نیز در این کلاس‌ها مهم است تا تعدادی از دانش‌آموزان به عنوان معلم یار، معلم را در تدریس و تداوم و پیگیری آن یاری دهند.

برنامه تربیت‌بدنی هر پایه را چگونه در برنامه قرار می‌دهیم؟

تربیت‌بدنی و ورزش از اموری است که گاهی در مدارس چندان مورد توجه قرار نمی‌گیرد. برنامه‌ی تربیت‌بدنی نیز باید توسط کارشناس آشنا به امور و علاقه‌ها و استعدادها و توانایی‌های بچه‌ها تنظیم شود. ساعت تربیت‌بدنی باید بین هفته پخش شود و مثلاً در یک روز انجام نگیرد تا در حین آموزش مواد سنگین مثل ریاضی، تنوع حاصل شود و مغز بچه‌ها استراحتی داشته باشد تا برای یادگیری‌های بعدی آماده شود. ورزش باید مورد توجه قرار گیرد و از برنامه‌های ورزشی، به بهانه‌ی آموزش مواد درسی، نباید صرف‌نظر کرد. استفاده از ساعات ورزشی برای آموزش مواد درسی عقب‌افتاده، به نظر مفید نمی‌آید، چون بچه‌ها خودشان را برای تفریح و ورزش آماده کرده‌اند و تمرکز لازم را نخواهند داشت.

سعی کنیم در کنار درس‌های مشکل‌دار یک روز، ساعتی را به ورزش اختصاص دهیم تا دانش‌آموزان در آن روز از لذت یادگیری برخوردار باشند.

اگر تعداد کم باشد، پایه‌های پایین را با هم ورزش می‌دهیم (اول، دوم، سوم) و پایه‌های بالاتر را با هم (چهارم، پنجم، ششم)

برای کلاس‌های چند پایه نیز از همین ابتدای سال تحصیلی می‌توان برنامه‌های هفتگی در نظر گرفت و طبق آن پیش رفت. کلاس‌های چند پایه تنها به کشور ما اختصاص ندارد، بلکه بسیاری از کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته‌ی دارای کلاس‌های چندپایه‌ای که برخی به صورت اختیاری و برخی به صورت اجباری این کلاس‌ها را تشکیل می‌دهند. هدف از تشکیل این کلاس‌ها زیر پوشش قرار دادن کودکان واجب‌التعلیم در مناطق دورافتاده و روستایی است.

فضای آموزشی دو بعد فیزیکی و فرهنگی دارد. بعد فیزیکی فضای آموزشی شامل محوطه‌ی مدرسه، فضای سبز، کلاس‌ها، آزمایشگاه، نمازخانه، زمین ورزش، سرویس بهداشتی، کتاب‌خانه و مراکز دیداری و شنیداری است که برای محیط آموزش و یادگیری در نظر گرفته شده‌اند. بیشتر مدارس چندپایه فضای آموزشی مناسبی ندارند و گاهی فضای فیزیکی آن‌ها هیچ شباهتی با کلاس درس ندارد. حتی معلم با مشکل نظافت کلاس‌ها نیز روبه‌روست.

نگاه‌های متفاوتی به کلاس‌های درس چندپایه وجود دارد. برخی آن‌ها را جزو معضلات نظام آموزشی می‌دانند که باید از میان برداشته شود و بعضی دیگر، وجود این کلاس‌ها را فرصتی برای عملکرد بهتر آموزش و پرورش به شمار می‌آورند. در کشورهای پیشرفته، با وجود امکان دسترسی به آموزش و تسهیلات برای برگزاری کلاس‌های درس تک‌پایه، در دوره‌ی ابتدایی نگاه‌ها به سمت ایجاد کلاس‌های درس چندپایه معطوف است. ■